

ACADEMIA ROMÂNĂ

FILIALA TIMIȘOARA

Institutul de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”



# STUDIA BANATICA

SERIES HISTORIA

Anul II

2025

**ACADEMIA ROMÂNĂ-FILIALA TIMIȘOARA  
INSTITUTUL DE CERCETĂRI SOCIO-UMANE  
„TITU MAIORESCU”**

# **STUDIA BANATICA**

**SERIES HISTORIA**

**Anul II**

**EDITURA MEGA  
Cluj-Napoca  
2025**

***Studia Banatica. Series Historia* este revista Institutului de Cercetări Socio-Umane „Titu Maiorescu”, publicată sub egida Academiei Române, filiala Timișoara.**

### **Comitetul științific**

Prof. univ. dr. Sorin-Cristian AILINCĂI

*Universitatea din București*

CS I dr. Dan APARASCHIVEI

*Academia Română, Institutul de Arheologie Iași*

Dr. Ligia BOLDEA

*Cercetător independent, Reșița*

CS I dr. Vitalie BÂRCĂ

*Academia Română, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca*

Dr. Costin FENEȘAN

*Cercetător independent, București*

Prof. univ. dr. Mihai GLIGOR

*Universitatea „1 Decembrie 1918”, Alba Iulia*

CS I dr. habil. Florin GOGĂLTAN

*Academia Română, Institutul de Arheologie și Istoria Artei, Cluj-Napoca*

Prof. univ. dr. Rudolf GRÄF

*Universitatea Babeș-Bolyai Cluj-Napoca/*

*Academia Română, Institutul de Cercetări Socio-Umane, Sibiu*

Conf. univ. dr. Vasile RĂMNEANȚU

*Universitatea de Vest din Timișoara*

Prof. univ. dr. Wolfram SCHIER

*Freie Universität Berlin, Germania*

### **Colegiul de redacție**

Prof. univ./CS I dr. Florin DRAȘOVEAN – director

CS I dr. habil. Adrian MAGINA – redactor-șef

CS III dr. Victor BUNOIU – secretar de redacție

CS II dr. Victor Cristian SAVA – membru

CS III dr. Cristian FLOCA – membru

Materialele trimise spre publicare în *Studia Banatica. Series Historia* sunt așteptate pe adresele de email: [isbtm@academiatm.ro](mailto:isbtm@academiatm.ro) sau [adimagina@gmail.com](mailto:adimagina@gmail.com).

**Revista *Studia Banatica* continuă publicația „Revista de Studii Banatice”, publicată în perioada 2010-2013.**

ISSN 3090-9643

ISSN-L 3090-9643



# STUDIA BANATICA

## SERIES HISTORIA

Anul II

2025

---

### CUPRINS

#### ARHEOLOGIE

- Marian-Bogdan CONDURĂȚEANU, Mihai GLIGOR, *Valurile timpului probabilistic și rolul evenimentelor Miyake în degradarea preciziei calibrărilor C<sup>14</sup>. Cu referire la platoul Hallstatt și datele din spațiul intracarpatic* ..... 7
- Silviu ENE, Dorel MICLE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, *O posibilă așezare Vinča necunoscută în sudul orașului Ciacova* ..... 41
- Victor Cristian SAVA, Adrian Cristian ARDELEAN, Daniela SAVA, Adriana SĂRĂȘAN, *Așezări fortificate și dinamici culturale în eneoliticul timpuriu din regiunea Mureșului de Jos* ..... 57
- Victor BUNOIU, Sorin FORȚIU, Bogdan CRAIOVAN, Yobbágy – *redescoperirea unui castellum din Banatul medieval* ..... 77
- Cristian FLOCA, *Arheologia bisericilor de lemn. Studiu de caz: biserica de lemn „Pogorârea Duhului Sfânt” din Sartăș, jud. Alba* ..... 125

#### ISTORIE

- Adrian MAGINA, *Toponimie și limbaj vernacular în documentele latine privind Banatul medieval: identitatea etnică a celui care scrie sau identitatea etnică a teritoriului?* ..... 149
- Alexandru FODOR, *Aspecte ale vieții culturale și artistice în banatul de Caransebeș-Lugoj* ..... 159
- Sandra HIRSCH, *Sectoarele economiei urbane reflectate prin ocupațiile locuitorilor evrei din Timișoara (prima jumătate a secolului XVIII)* ..... 167

Florin BOGDAN, <i>Cărți românești vechi din colecțiile bibliotecii metropolitane București. Tipăriturile de la Buda</i> .....	175
Constantin-Tufan STAN, <i>Dascăli români din Banat în perioada dualismului. Studiu de caz: învățătorul Ioan Marcu</i> .....	183
Vasile CRISTEA, <i>Alexandru Borza - cercetător și protecționist al naturii din Banat</i> .....	201
Mihăiță-Silviu BALUȚĂ, <i>Vizita studenților cehoslovaci în România (1927): un episod al cooperării academice interbelice</i> .....	215
Eusebiu NARAI, <i>Activitatea Micii Înțelegeri în primul trimestru al anului 1933, reflectată în paginile cotidianului „Vestul” din Timișoara</i> .....	223
Dumitru TOMONI, <i>Mărturii din arhiva C.N.S.A.S. privind rezistența anticomunistă din Banatul de nord-est. Cum a fost capturat maiorul Vasile Duma?</i> .....	245
Vasile RĂMNEANȚU, <i>Aspecte referitoare la exportul din întreprinderile județului Timiș din anul 1983 consemnate în rapoartele Securității și ale organelor județene și centrale</i> ..	257
Norme de redactare .....	267

## SUMMARY

### ARCHAEOLOGY

- Marian-Bogdan CONDURĂȚEANU, Mihai GLIGOR, *Probabilistic Time Waves and the role of Miyake events in the degradation of the precision of <sup>14</sup>C calibrations. With reference to the Hallstatt Plateau and the data from the intracarpatic region* ..... 7
- Silviu ENE, Dorel MICLE, Silviu ILIUȚĂ, Alin DIACONU, *A Possible Unknown Vinča Site South of Ciacova City* ..... 41
- Victor Cristian SAVA, Adrian Cristian ARDELEAN, Daniela SAVA, Adriana SĂRĂȘAN, *Enclosed settlements and cultural dynamics in the Early Eneolithic of the Lower Mureș Region* ..... 57
- Victor BUNOIU, Sorin FORȚIU, Bogdan CRAIOVAN, Yobbágy – *Rediscovery of a castellum from the Medieval Banat* ..... 77
- Cristian FLOCA, *The Archaeology of wooden churches. Study case: Wooden church „Descent of the Holy Spirit” from Sartăș, Alba county* ..... 125

### HISTORY

- Adrian MAGINA, *Toponymy and vernacular language in Latin documents regarding medieval Banat: the ethnic identity of the scribe or the ethnic background of the territory?* ..... 149
- Alexandru FODOR, *Aspects of cultural and artistic life in the banat of Caransebeș and Lugoj* ..... 159
- Sandra HIRSCH, *Urban economy reflected by the occupations of Jewish residents of Timișoara (first half of the 18th century)* ..... 167
- Florin BOGDAN, *Old Romanian books from the collections of Bucharest metropolitan library. Buda prints* ..... 175
- Constantin-Tufan STAN, *Romanian teachers from Banat during the period of dualism. Case study: teacher Ion Marcu* ..... 183

Vasile CRISTEA, <i>Alexandru Borza - researcher and nature conservationist in the Banat region</i> .....	201
Mihăiță-Silviu BALUȚĂ, <i>The visit of Czechoslovak students to Romania (1927): an episode of interwar academic cooperation</i> .....	215
Eusebiu NARAI, <i>The activity of the Little Antante in the first quarter of 1933, reflected in the pages of the daily &lt;the West&gt; from Timișoara</i> .....	223
Dumitru TOMONI, <i>Testimonies from the C.N.S.A.S. archive on the anti-communist resistance in northeast Banat. How was major Vasile Duma captured?</i> .....	245
Vasile RĂMNEANȚU, <i>Aspects related to exports from companies in Timiș County in 1983, as recorded in reports by the Securitate and county and central party authorities</i> .....	257
Editorial style .....	267

# ASPECTE REFERITOARE LA EXPORTUL DIN ÎNTREPRINDERILE JUDEȚULUI TIMIȘ DIN ANUL 1983 CONSEMNAȚE ÎN RAPOARTELE SECURITĂȚII ȘI ALE ORGANELOR JUDEȚENE ȘI CENTRALE DE PARTID

Vasile Rămneanțu\*

*Cuvinte cheie:* județul Timiș, export, 1983, analize, Securitate, PCR

*Keywords:* Timiș County, export, 1983, analysis, the Securitate, PCR

## Aspects related to exports from companies in Timiș County in 1983, as recorded in reports by the Securitate and county and central party authorities

*Abstract:* In this study, we set out to analyse certain aspects related to the fulfilment of export tasks in the industry of Timiș County in 1983, as reflected in the documents of the Securitate and the local and central party authorities.

The decision of Romanian communist leader Nicolae Ceaușescu to pay off Romania's entire foreign debt put pressure on exports, with plans for this commercial sector becoming increasingly ambitious (and often unrealistic).

However, the documents researched highlighted the failures and difficulties faced by Timiș companies (even the most representative ones) in meeting the required indicators. Thus, the quality of some products intended for the foreign market was poor, they were not delivered on time, technical parameters were not respected, all these problems causing dissatisfaction on the part of partner companies.

On the other hand, the technological process was affected by a lack of raw materials and delays in the delivery of materials by domestic companies, some of which had several deficiencies. Added to all this, especially during the cold season, were numerous power outages and low gas pressure, all of which caused delays in the production and shipment of goods for the world market, which is why, despite the decisions taken (to work on Sundays, to focus all attention on exports) and the pressure exerted by local and central political actors, the 1983 export plan for the Timiș industry was not fully achieved.

Începând cu anul 1965 Nicolae Ceaușescu, noul lider al României, a elaborat un plan foarte ambițios de dezvoltare extensivă a țării, cu accent pe industrie, care a dus la creșterea ratei acumulărilor, la alocarea unor cote tot mai mari din venitul național în domeniul investițiilor, scăzând în schimb partea destinată consumului.

Pentru realizarea obiectivelor industriale, România a importat în anii 70 ai secolului trecut tehnologie modernă, acumulând astfel o serie de datorii care, în mare parte, trebuiau rambursate în anii 80, aceasta în condițiile în care dobânzile au crescut foarte mult.

Pe de altă parte, ramurile industriale energofage aveau de suferit de pe urma creșterii, într-o proporție extrem de mare, a prețului petrolului și a altor materii prime de pe piața

---

\* Universitatea de Vest Timișoara, Bulevardul Vasile Pârvan, nr. 4, email: vasileramneantu@yahoo.com

mondială, în urma celor două crize din 1973 și 1979, fapt ce a afectat și exportul de produse românești realizate de sectoarele industriale respective.<sup>1</sup>

Drept urmare, în anul 1981 România se afla în pericolul incapacității de plată, fiind nevoită să înceapă tratativele cu băncile creditoare, precum și cu organismele financiare internaționale pentru reeșalonarea datoriilor scadente. În acest context, dictatorul comunist român a luat decizia ca datoria externă a țării să fie plătită integral, produsele destinate exportului trebuind să acopere cea mai mare parte din sumele necesare plății în acest scop.<sup>2</sup>

În privința exportului, începând cu anii 70 ai secolului al XX-lea a crescut ponderea produselor de bază ale industriei prelucrătoare, respectiv cele de mașini, utilaje și mijloace de transport, mărfuri industriale de larg consum, produse chimice (trebuie evidențiat însă faptul că o importanță mare au avut-o produsele cu un grad mic de prelucrare industrială și care se vindeau cu un preț scăzut), mărfuri alimentare (carne și produse din carne, zahărul rafinat, uleiurile vegetale comestibile, grăsimile animale comestibile, produsele lactate, ouăle, legumele și fructele conservate, vinurile precum și alte băuturi alcoolice, mierea de albine etc.), materiale de construcții, produsele finite și semifinite din lemn, porumb, grâu, ovine și porcine pentru sacrificare, semințe, fructe etc.<sup>3</sup>

Datorită importanței acordate exportului, organele de Securitate au avut misiunea de a urmări modul cum se realizau planurile în acest domeniu. De fapt, Direcția a II de Contrainformații în sectoarele economice „organiza, controla și îndruma activitatea contra-informativă pentru a preveni, descoperi și lichida acțiunile de sabotaj, diversiune și de subminare a economiei naționale”<sup>4</sup>, pe fondul crizei economice, în a doua parte a anilor 80 din secolul trecut supravegherea economiei naționale devenind prima prioritate pentru direcția respectivă.<sup>5</sup> Astfel, a fost elaborat planul „Mercur” care se referea la „protecția informațiilor în domeniul marilor contracte de comerț exterior”.<sup>6</sup>

În studiul de față am urmărit modul cum organele de Securitate din județul Timiș au supravegheat felul în care se desfășura exportul produselor din unele întreprinderi timișene reprezentative, anul ales pentru cercetare fiind 1983 deoarece cuprinde cele mai multe documente pe care Consiliul Național al Studierii Arhivelor Securității le-a dat publicității (pe site-ul instituției).

„Raportul cu privire la modul cum am urmărit perfecționarea întregii munci de securitate în obiectivele care realizează produse pentru export”, semnat de către locotenent-colonelul Jurj Mihail și colonelul Purdea Moise (șeful Serviciului II), sublinia că ofițerii de Securitate au urmărit să descopere, prin mijloace specifice, stările de lucru negative din întreprinderile timișorene care puteau duce la realizarea unor produse de o calitate inferioară, la nerespectarea termenilor prevăzuți în contractele încheiate cu firmele străine etc.

---

<sup>1</sup> Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice. Studii Economice, Aurel Iancu, Florin Marius Pavelescu, *Creșterea economică, acumulare și dezechilibre în România perioadei comuniste* (București: 2018, 9-14.

<sup>2</sup> Petre Gigea Gorun, *Aspecte din activitatea lui Nicolae Ceaușescu, cu lumini și umbre*, vol. I (Craiova: Ed. Sitech, 2024), 62-64. Petre Gigea Gorun a deținut funcția de ministru al Finanțelor în dificila perioadă dintre anii 1981-1986, când a condus tratativele și a reușit reeșalonarea datoriei externe a României.

<sup>3</sup> Nicoleta Horniansch, Mariana Vania, ”Modificări ale structurii comerțului exterior pe grupe de produse ale industriei prelucrătoare în perioada 1950-1989, în Academia Română, Institutul Național de Cercetări Economice „Costin C. Kirițescu”, *Noua Enciclopedie a României. Caiet de lucru 2. Industrie* (București: 2019), 34-37.

<sup>4</sup> Consiliul Național al Securității Statului, *Securitatea. 1948-1989*, vol. I. Monografie, Coordonatori Florian Banu. Liviu Țăranu (Târgoviște: Ed. Cetatea de Scaun, 2016), 215.

<sup>5</sup> Ibid., 218.

<sup>6</sup> Ibid.

Analiza realizată în acest sens la 15 martie 1983 evidențiază că, în acel moment, în județul Timiș 50 de întreprinderi aveau contracte pentru export, valoarea producției fiind de 7,5 miliarde de lei, dintre care pe relația cu statele socialiste suma era de 161.124 mii de ruble, iar pe relația devize convertibile de 293.265 de mii de dolari.

Din planul producției pentru export, au fost încheiate contracte însumând 3 miliarde lei, adică 40% din acesta, cele mai importante întreprinderi angrenate în activitatea de comerț exterior fiind Electromotor (85% din producție fiind destinată exportului), Întreprinderea Mecanică Timișoara, Electrobanat, Azur, Solventul, Întreprinderea „Banatul“, Modern, Întreprinderea de prelucrare a lemnului, Întreprinderea „1 Iunie“ (75% din muncitori lucrau pentru realizarea produselor de export) .

Pe de altă parte, șase întreprinderi („Detergenți“, Fabrica de încălțăminte Jimbolia, Întreprinderea română de piele Timișoara, Fabrica de nasturi Jimbolia, Abatorul Timișoara, Întreprinderea județeană de legume și fructe nu au reușit să încheie nici un contract de export pe anul 1983, iar Întreprinderea de aparate electrice de măsurat și Electrotimișul nu aveau realizate nici un acord pe devize libere.

În document se precizează că prin intermediul rețelei informative, organele de Securitate au intervenit pe lângă factorii competenți în 79 de cazuri pentru a împiedica exportul unor produse care nu întruneau parametrii de calitate sau pentru a fi respectate termenele de livrare prevăzute în contractele respective<sup>7</sup>.

Autorii raportului arătau că organele de Securitate au descoperit că la Întreprinderea mecanică Timișoara se afla în fabricație o instalație de peletizare de 980 de tone care era destinată unei importante investiții pe care România o avea în India și care prezenta deficiențe de calitate ce puteau duce la refuzul recepției preliminare. În urma sesizărilor întreprinse de către organele de securitate, cei vinovați de această situație au fost sancționați.

Tot la Întreprinderea mecanică Timișoara au fost descoperite probleme cu calitatea la fabricarea a cinci poduri rulante destinate Irakului, nefiind asigurate nici electropalanele necesare, factorii de răspundere din uzină invocând faptul că aceste elemente trebuiau importate deși, în realitate, ele se produceau la întreprinderea „Unic“ din Satu-Mare.

Lucrurile au fost îndreptate doar după intervenția Securității pe lângă „organele de partid la nivele superioare“, fiind împiedicate astfel sancțiunile datorate nerespectării termenelor de livrare a podurilor respective.

La Întreprinderea „Electromotor“ din cauza unor deficiențe de proiectare a existat pericolul anulării contractului cu firma „Ajak“ din SUA (în valoare de 500.000 de dolari americani) privind realizarea unor motoare electrice de diverse tipodimensiuni. În urma sesizării autorităților „la nivele superioare“, lucrurile au fost îndreptate.

De asemenea, au existat probleme și în privința contractului încheiat cu firma egipteană „New Dalia“ deoarece nu au fost livrate, în conformitate cu prevederile documentului, 149.000 de motoare electrice. Acest fapt s-a datorat neaprovizionării la timp cu bande silicioase produse la COS Târgoviște (Combinatul de Oțeluri Speciale), cu conductori de bobinaj de la Întreprinderea de conductori emailați din Zalău și cu cablu siliconic de la Întreprinderea de cabluri București.

Din analizele întreprinse de către organele de Securitate rezultau dese încălcări ale procesului tehnologic în fabricarea unor produse destinate exportului, deficiențe de calitate, în

---

<sup>7</sup> CNSAS, Direcția Cercetare, Expoziții, Publicații, Serviciul Programare Educațională, proiect online „România supravegheată“, <http://www.cnsas.ro/romaniasupraveg.html>, <http://www.cnsas.ro/documente/judete/Timiș9.pdf>, fond *Documentar*, d. 9740, f. 12-13. Se arată că rețeaua informativă era alcătuită din 174 informatori, 85 de colaboratori, 29 de rezidenți, 54 de persoane cu aprobare, recurgându-se și la 48 de specialiști folosiți cu prilejul unor cercetări de profil sau cu atribuțiuni pe linia IGS, CCN, Romtrans, Vamă.

special la Întreprinderea mecanică Timișoara, Întreprinderea de aparate electrice de măsură, Electrobanat, Electromotor.

Totodată, la Întreprinderea mecanică Timișoara muncitorii sudori nu aveau pregătirea necesară pentru executarea lucrărilor respective, iar specialiștii care luau parte la avizarea documentațiilor tehnice „nu-și asumă răspunderea privind valorile parametrilor de calitate și de eficiență economică a produselor proiectate“.

S-a încercat ca produsele destinate exportului să fie realizate din componente ce nu întruneau condițiile prevăzute în documentațiile tehnice, nu s-au respectat normele tehnice, iar personalul din controlul tehnic și de calitate nu își realiza obligațiile prevăzute de legea 7/1977 privind verificarea calității materialelor, reperelor și subansamblelor, aprovizionarea și intrarea acestora în procesul de fabricație.

Specialiștii implicați în modernizarea produselor, a alinierii acestora la cerințele de pe piața mondială de la Întreprinderea „Electrobanat“ erau criticați că nu aveau preocupări în această direcție, fapt ce ducea la dezinteresul unor firme străine de a încheia contracte cu întreprinderea timișoreană.

În acest sens, corpurile de iluminat nu erau căutate pe piața mondială datorită cantității mari de metal ce se găsea în componența lor, a unui design necorespunzător, precum și a unei game mici de sortimente.

În același timp, nu exista preocuparea pentru reproiectarea acestora, adaptarea lor la condițiile pieței, și drept urmare prețurile erau cu 80-90% mai ridicate decât cele similare de pe piața externă.

În document se mai preciza că și la Întreprinderea „Bega“ care a exportat scurte bărbățești în Republica Democratică Germania au fost înregistrate plângeri privitoare la calitatea acestor produse.

În toate întreprinderile care aveau contracte pentru export s-a mărit atenția organelor de Securitate pentru prevenirea nerespectării normelor de calitate ale produselor, „neorganizării pe fluxuri de fabricație a punctelor de control fixe și mobile, neasigurării aparaturii de măsură și control, nerespectării obligațiilor ce revin din contractele privind exportul de mărfuri sub raportul parametrilor tehnici, a termenelor de livrare, asigurării condițiilor de transport la beneficiar pentru a preveni eventualele reclamații“.<sup>8</sup>

Problemele existente în privința exportului la Întreprinderea „Electromotor“, precum și în alte unități economice din Timișoara, au fost reluate într-o notă a Securității destinată conducerii Comitetului județean al PCR Timiș.

Se sublinia că lipsa conductorilor de bobinaj din cupru realizați de către întreprinderea din Zalău afecta și realizarea contractelor pe care uzina timișoreană le avea încheiate cu Iugoslavia și cu Uniunea Sovietică, menționându-se că furnizorii puteau să-și onoreze contractele doar spre finalul anului respectiv<sup>9</sup>.

În „Nota“ întocmită la 1 martie 1983 se evidențiază că Întreprinderea timișoreană de confecții „Bega“ avea mari dificultăți în îndeplinirea planului pentru export, respectiv în privința contractului cu firma italiană „INCOM“, din cauza calității necorespunzătoare a materialului din care se realizau confecțiile.

Astfel, materialul executat de către întreprinderea „Unirea“ din București avea mari defecte de țesătură și finisaj, din care cauză o parte din operațiile de finisaj au trebuit să fie realizate la unele fabrici textile din Timișoara.

---

<sup>8</sup> Ibid., f. 13-17.

<sup>9</sup> Serviciul județean al Arhivelor Naționale Timiș (SJANT), *fond Comitetul județean PCR Timiș*, d. 313/1983, f. 45.

Pe lângă defectele respective, întreprinderea bucureșteană a expediat marfa cu întârziere, nerespectând nici gama de culori solicitată. Deși s-a obținut amânarea termenului de livrare, din cauza faptului că o cantitate mare de marfă defectă trebuia returnată, nici noua dată fixată (10 martie 1983) nu putea fi respectată.<sup>10</sup>

O notă din 8 aprilie 1983 se referea la problemele existente la Fabrica „Banatul” din Timișoara în privința exportului de încălțăminte către firma vest-germană „Otterbeck”, dificultățile fiind create de calitatea necorespunzătoare a produselor exportate.

Astfel, în luna martie 1983 au fost retrimise circa 4000 de perechi de încălțăminte „care prezentau defecțiuni de fabricație”, urmând ca în scurt timp să mai fie înapoiate alte 6000 de perechi, în document precizându-se că patronul firmei din Republica Federală Germania a decis să mai realizeze un contract pentru sezonul de iarnă, dar dacă, în continuare, produsele nu vor întruni calitatea cerută va fi întrerupt contractul existent cu întreprinderea timișoreană.<sup>11</sup>

La 12 mai 1983 o altă notă a Securității sublinia, din nou, problemele mari cu care se confrunta Întreprinderea de încălțăminte „Banatul” în privința exportului, datorate în primul rând calității produselor.

Astfel, firma „Otterbeck” a înapoiat în primul trimestru al anului respectiv 10.000 de perechi de încălțăminte, dar factorii de conducere ai întreprinderii nu au luat măsurile corespunzătoare pentru remedierea situației, și, în consecință, în luna aprilie dintr-un lot de 63.000 de perechi nu au fost recepționați 8.800 de perechi.

Probleme existau și în privința îndeplinirii prevederilor contractului din punct de vedere cantitativ, comenzile nu erau terminate la timp, în mașinile care transportau marfa erau introduse produse de o calitate necorespunzătoare, care nu erau verificate de către reprezentanții firmei vest-germane.

Pe de altă parte, conducerea întreprinderii timișorene a învinuit firma parteneră că nu trimitea la termenii prevăzuți materia primă pentru procesul tehnologic, fapt pentru care reprezentanții firmei respective au comandat 25.000 de perechi de cizme care să fie confecționate din materiale autohtone în intervalul în care „Ottebenck” nu își putea îndeplini integral obligațiile referitoare la livrarea materialelor respective, dar partea română nu a putut să-și respecte angajamentele nici în această privință.

Din datele deținute de către organele de Securitate rezulta că factorii de conducere ai întreprinderii doreau să exporte gratuit firmei vest-germane o cotă parte din cele 25.000 de perechi de cizme drept compensație pentru cele 10.000 de perechi de pantofi respinși în primul trimestru, urmând ca în acest mod să fie stins litigiul, fără nici o reclamație din partea partenerilor occidentali.

În același timp, existau neîndepliniri de contracte și cu alte firme străine, din lotul de 1000 de perechi pentru firma austriacă „Landrichter” fiind realizate doar 500 și acestea prezentând deficiențe din punct de vedere calitativ, „trebuind să fie lansate din nou în producție”.

În document se precizează că primul secretar al Comitetului județean PCR Timiș, Cornel Pacoste a fost informat de situația existentă la Întreprinderea de încălțăminte „Banatul”.<sup>12</sup>

Și la Întreprinderea „Spumotim” erau întâmpinate greutăți în realizarea planului pentru export, respectiv în colaborarea cu firma „Hefa” din Suedia.

---

<sup>10</sup> CNSAS, Direcția Cercetare, Expoziții, Publicații, Serviciul Programare Educațională, proiect online „România supravegheată” <http://www.cnsas.ro/romaniasupraveg.html>, <http://www.cnsas.ro/documente/judete/Timis9.pdf>, fond Documentar, d. 9740, f. 87.

<sup>11</sup> Ibid., f. 10.

<sup>12</sup> Ibid., f. 11-11v.

Întreprinderea timișoreană a fabricat pentru firma parteneră în lunile decembrie 1983-ianuarie 1984, 4.500 de seturi perne mobilă (în valoare de circa 120.000 de coroane suedeze), beneficiarii reclamând însă că „poliuretanul cu care erau umplute articolele prezenta un miros specific datorită componentelor folosite“, însă nu au fost luate măsurile pentru îndreptarea situației.

În continuare se mai menționa că produsele românești au fost furnizate de către firma suedeză unei firme din Austria („Ikea“), care le-a pus în vânzare, prilej cu care s-a constatat același miros, fapt pentru care aceasta a anunțat că va trimite înapoi articolele respective.

De asemenea, firma austriacă a informat că dacă deficiențele nu vor fi remediate, nu va mai accepta următoarea livrare care trebuia să aibă loc în lunile iunie-iulie 1984 (de circa 16.000 de seturi), în timp ce firma suedeză „Hefa“ întârzia semnarea contractului de ansamblu pe anul 1984-1985 până când întreprinderea timișoreană și ICE „Arpimex“ București nu vor rezolva solicitarea firmei austriece.<sup>13</sup>

Întreprinderea de spume poliuretanică „Spumotim” s-a confruntat și în continuare cu o serie de probleme în îndeplinirea indicatorilor de plan. În acest sens, lipsa vagoanelor de cale ferată pentru transportul poliuretanului la întreprinderile beneficiare au condus la supraaglomerarea spațiilor de depozitare.

Pe de altă parte, din cauza faptului că C.I.P.A. Râmnicu Vâlcea (Centrala Industrială de Produse Anorganice) nu a livrat cantitățile necesare de polioliol, procesul tehnologic la secția de „spumare” a fost întrerupt de mai multe ori, acest fapt, cât și inexistența spațiilor de depozitare, determinând ca izocianatul importat să nu poată fi utilizat în procesul de producție.

Situația avea și alte consecințe negative, unele întreprinderi românești încheind contracte cu firme din străinătate pentru importul a circa 1000 de tone poliuretan în condițiile în care acesta putea fi produs în țară.<sup>14</sup>

În „Nota” Securității din 23 noiembrie 1983 către primul-secretar al Comitetului județean PCR Timiș, se arăta că datorită slabei presiuni a gazului metan și a deselor întreruperi ale curentului electric mai multe întreprinderi economice din județul Timiș erau în pericol de a nu-și realiza planul de producție, o parte din acesta fiind destinat exportului.

Astfel, la Întreprinderea de prelucrare a lemnului din Timișoara, în luna noiembrie curentul electric a fost întrerupt timp de 60 de ore, iar la sectorul furnire a fost înregistrată o stagnare a producției de cinci-șase zile din cauza presiunii slabe a gazului metan.

În același timp, la unitatea din Calea Șagului a întreprinderii lipsa păcurii a produs o întrerupere a producției pe o perioadă de 14 zile, fapt ce nu a permis funcționarea uscătoriilor și a instalațiilor de furniruire și de aplicare a lacurilor. În consecință, se arăta în document, producția, parțial destinată exportului, nu va fi realizată.<sup>15</sup>

Probleme existau de asemenea și la Întreprinderea de piele și mănuși Timișoara, unde lipsa de materii prime (piei ovine mari) determina neîndeplinirea contractului de haine (pentru luna decembrie) încheiat cu firma „Dana” din Republica Federală Germania. Aceasta în ciuda demersurilor pe care conducerea întreprinderii timișorene le-a făcut pe lângă CIPCI București (Centrala Industrială de Pielărie și Confecții Încălțăminte) în vederea aprovizionării cu materia primă necesară.<sup>16</sup>

---

<sup>13</sup> Ibid., f. 24.

<sup>14</sup> Ibid., f. 41.

<sup>15</sup> SJANT, fond *Comitetul județean PCR Timiș*, d. 313/1983, f. 72-76. Situații identice erau întâlnite la Electromotor (unde existau rămăneri în urmă și datorită întârzierii cu care veneau piesele de la alte întreprinderi din țară), Electrobanat, fabricile textile, etc.

<sup>16</sup> Ibid.

Trebuie să subliniem că și conducerea de partid județeană și centrală era conștientă de nerealizările privitoare la export. Astfel într-o ședință a Biroului Comitetului județean PCR Timiș se constata că în semestrul I al anului 1983, planul la export pe județul Timiș a fost realizat în proporție de 69,9%, respectiv de 84,4% pe cliring cu statele socialiste și de 61,6% pe devize convertibile.<sup>17</sup>

În ședința din 25 aprilie 1983 a Secretariatului Comitetului județean PCR Timiș se arăta că în privința exportului, conducerea partidului sublinia că se realizau produse de slabă calitate, iar peste tot unde nu s-au încheiat contracte „ne-am eliminat singuri de pe piață”.<sup>18</sup>

La teleconferința care a avut loc în ziua de 13 iulie 1983 cu primii-secretari și cu alți factori de decizie din județe, primul-ministru Constantin Dăscălescu aprecia că rezultatele obținute la export pe semestrul I, pe baza declarațiilor vamale, erau nesatisfăcătoare, iar pentru remedierea situației se impunea, printre altele, ca materiile prime și materialele să fie utilizate „în primul rând și în primul rând pentru export”. În același timp, sublinia demnitarul comunist, existau reclamații ale partenerilor străini privitoare la calitatea produselor exportate.<sup>19</sup>

În teleconferința din 16 august 1983, liderul comunist român Nicolae Ceaușescu remarcă faptul că la export existau foarte mari rămăneri în urmă, din contractele care erau încheiate pe țară, în cele 7 luni nefiind îndeplinit nici 40% din plan. În consecință, dictatorul român solicita să se lucreze în fiecare duminică, trebuind a fi realizată, obligatoriu, producția suplimentară pentru export.<sup>20</sup>

Spre finalul anului, la 2 noiembrie 1983, un alt lider important al regimului, Emil Bobu, atrăgea atenția că pe semestrul IV furnizările la export erau necorespunzătoare, existând produse destinate pieței externe în stoc.<sup>21</sup>

În „Nota privind unele probleme mai deosebite în realizarea exportului la unitățile din județul Timiș” (21 octombrie 1983) se arăta că planul pentru export pe trimestrul IV, care era în valoare de 75.438 de mii de dolari și de 48.792 de mii de ruble era acoperit cu comenzi și contracte de doar 45,4% pe devize convertibile și de 61,7% pe cliring cu statele din blocul comunist.<sup>22</sup>

„Raportul privind îndeplinirea principalelor sarcini de plan în luna decembrie și anul 1983”, purtând mențiunea „Secret” și datat 12 ianuarie 1984, ne oferă datele privitoare la îndeplinirea planului pentru export pe anul respectiv din județul Timiș.

Astfel, volumul exportului realizat „în cadrul planului pe bază de declarații vamale, în prețuri efective” era următorul:

Export	Planificat	Realizat	Diferenta	%
Mii lei	6194946	3938671	-2256275	63,6
Clearing mii ruble	139898	101135	-38763	72,3
Devize convertibile mii dolari	222602	131091	-91511	58,9

În document se sublinia că din cele 75 de unități economice care aveau planuri pentru export, 32 de întreprinderi au îndeplinit și depășit indicatorii prevăzuți, fiind realizată

<sup>17</sup> Ibid., d. 7/1983, f. 114.

<sup>18</sup> Ibid., d. 9/1983, f. 34.

<sup>19</sup> Ibid., d. 24/1983, f. 25. Dăscălescu evidențiază că în perioada avută în vedere s-a realizat în total 70,2% din plan, pe devize convertibile 59,1%, pe cliring, cu statele socialiste 92,4%.

<sup>20</sup> Ibid., d. 24/1983, f. 38.

<sup>21</sup> Ibid., f. 61.

<sup>22</sup> Ibid., d. 354/1983, f. 6.

suplimentar suma de 98,5 milioane de lei, iar 43 dintre acestea aveau rămânări în urmă, în valoare de 2354,6 milioane de lei. Din ultima categorie, probleme mari legate de realizarea sarcinilor pentru export aveau Combinatul Petrochimic „Solventul“, Întreprinderea „Modern“, Întreprinderea Mecanică Timișoara, „Banatul“, Întreprinderea de încălțăminte Jimbolia, Întreprinderea textilă Lugoj, Întreprinderea „1 Iunie“ Timișoara, Întreprinderea de ciorapi, precum și cea de detergenți.

Pe de altă parte, se specifică faptul că întreprinderile timișene au declarat că la data de 31 decembrie 1983 mai aveau mărfuri fabricate și preluate pentru a fi exportate (în curs de vămuire) în valoare de 186.411 mii de lei din care 526 mii ruble pe relația clearing state socialiste și de 10.140 de mii de dolari pe relația devize convertibile, și în consecință „pe total și modalități de plată, prevederile planului în 1983 au fost îndeplinite astfel“:

Export	Export pe baza de declaratii vamale	Procent de îndeplinire a planului	Fond de marfa preluat pentru export nevămut	Total fond de marfă pentru export	Procent de îndeplinire la fondul de marfă total
Total mii lei	3938671	63,6	186411	4125082	66,6%
Clearing mii ruble	101135	72,3	526	101661	72,7%
Devize convertibile mii dolari	131091	58,9	10140	141231	63,4%

În anul 1983, potrivit rapoartelor operative ale întreprinderilor respective, planul de export în „unități fizice“ a fost realizat doar la 8 produse din cele 30 planificate, respectiv la mașini și utilaje tehnologice specifice agriculturii, motoare electrice de 0,25 Kw și peste 0,25 Kw, cherestea de fag, țesătură de lână, conserve de carne, unt, pastă de roșii, carne tăiată.<sup>23</sup>

În concluzie, decizia radicală și cu urmări grave atât asupra economiei românești, cât mai ales asupra populației (scăderea drastică a nivelului de trai), a lui Nicolae Ceaușescu de a plăti integral datoriile externe ale României a dus la forțarea exportului, sarcinile întreprinderilor fiind, în anii 80 ai secolului al XX-lea tot mai mari, de multe ori nerealistice.

Factorii politici decizionali au făcut presiuni mari pentru îndeplinirea și depășirea indicatorilor planurilor la export, organele de Securitate fiind implicate tot mai mult în urmărirea modului în care se realizau produsele destinate comerțului extern, în conformitate cu planul care purta numele de cod „Mercur“.

Rapoartele organelor de Securitate din județul Timiș pe anul 1983 scoteau în evidență greutățile cu care se confruntau întreprinderile industriale din Timiș în vederea îndeplinirii contractelor externe, precum și o serie de deficiențe care apăreau în cadrul procesului tehnologic.

Astfel, existau probleme în privința calității produselor, care creau nemulțumiri din partea firmelor partenere, nu erau respectate termenele de livrare, deficiențe de proiectare a produselor, sesizându-se și lipsa de implicare a factorilor de conducere din unele uzine, slaba pregătire profesională a unor categorii de muncitori, iar o serie de întreprinderi importante din industria timișeană nu aveau încheiate, în primăvara anului analizat, contracte pentru export.

<sup>23</sup> Fond Comitetul județean PCR Timiș, d. 329/1983, f. 25-27.

Pe de altă parte, producția destinată exportului era afectată de lipsa unor materii prime, de neexpedierea la timp de către alte întreprinderi din țară a unor piese și materiale, unele dintre acestea prezentând și o serie de deficiențe.

La toate acestea s-au adăugat, în special o dată cu venirea anotimpului rece, consecințele măsurilor de austeritate luate de către regimul Ceaușescu, respectiv dese întreruperi ale energiei electrice, presiunea scăzută a gazului metan, care au afectat procesul tehnologic și implicit producerea bunurilor industriale destinate pieței externe.

Trebuie să subliniem faptul că toate aceste sesizări ale organelor de Securitate privind exportul au fost raportate organelor județene de partid, inclusiv primului secretar și, conform documentelor, s-a reușit eliminarea unor deficiențe.

Din analizele forurilor de partid județene și centrale rezultă că acestea cunoșteau bine situația exportului pe anul 1983, greutățile cu care se confruntau întreprinderile industriale în realizarea mărfurilor destinate pieței mondiale. În același timp, este relevant și ordinul dat de către liderul comunist român, Nicolae Ceaușescu, de a fi îndeplinită și depășită producția destinată exportului, pentru aceasta muncitorii fiind obligați să muncească și duminicile.

Din paginile raportului privind îndeplinirea sarcinilor la export pe anul 1983 reiese că acestea nu au fost realizate în totalitate în județul Timiș, printre întreprinderile restante aflându-se unele reprezentative pentru industria timișeană (Combinatul Petrochimic „Solventul”, „Modern”, Întreprinderea Mecanică Timișoara, „Banatul”, Întreprinderea de încălțăminte Jimbolia, Întreprinderea „1 Iunie” Timișoara, Întreprinderea de ciorapi, Întreprinderea de detergenți), o mare parte dintre acestea fiind amintite în rapoartele organelor de Securitate județene pe care le-am cercetat.